

Щодо поняття «вихідні дані» для проведення судової експертизи

Олена Сліпець,

Полтавське відділення ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», м. Полтава, Україна,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0454-2707>, e-mail: olenaslipec2020@gmail.com

Розглянуто підходи до розуміння поняття «вихідні дані». Запропоновано обґрунтування визначення вихідних даних як сукупності інформації, необхідної і достатньої для проведення експертизи.

Ключові слова: судова експертиза; вихідні дані; об'єкти експертизи.

Regarding the concept of the “initial data” for forensic examination

Olena Slipets

Approaches to understanding the concept of “initial data” were considered. The substantiation of defining the initial data as a set of information necessary and sufficient for the examination was proposed.

Keywords: forensic examination, initial data, objects of examination.

З-поміж понять, якими послуговуються люди, є такі, що сприймаються як прості та зрозумілі кожному. Таке зберігається до моменту, коли виникає потреба ці поняття визначити. На нашу думку, одним із таких «проблемних» понять в експертній практиці є поняття «вихідні дані». На його «зрозумілість» для судових експертів указує його активне використання в нормативних актах, методичних матеріалах, консультативних публікаціях, оприлюднених в інтернеті [1—5]. Водночас його визначення відсутнє в навчальних посібниках, підручниках із судової експертизи, конспектах лекцій [6—8]. У рекомендаціях щодо призначення й проведення судових експертиз, у публікаціях, де експерти зауважують, що об'єм вихідних даних недостатній, здебільшого йдеться про документи, які необхідно надати на дослідження, та про інші об'єкти дослідження (наприклад, елементи транспортних засобів, які несуть сліди контакту транспортних засобів тощо) [4, 5]. Тобто поняття «вихідні дані» уживається як синонім поняття «об'єкти дослідження». Постає питання, настільки доцільним є ототожнення понять «матеріали, необхідні для проведення дослідження», «об'єкти дослідження» і «вихідні дані».

Один об'єкт може бути носієм різної експертно значущої інформації залежно від виду експертизи та експертних завдань. Для прикладу, відомості, що містяться в медичних документах, можуть містити інформацію про етіологію і патогенез хвороби людини, фізичний чи психічний стан її, експерт-медик і експерт-психолог отримають із медичних документів різні вихідні дані.

Словники тлумачать поняття «вихідні дані» як початкові, відправні відомості, необхідні для розроблення та прийняття рішень, проведення

дослідження, розв'язання задачі (умова задачі), здійснення виробничого процесу [9, 10].

Учені в галузі експертології по-різному розуміють те, яка саме інформація є вихідними даними для виконання експертизи. Результати дослідження О. І. Тригубчака — розуміння того, що одні вчені під вихідною інформацією розуміють відомості, оперуючи якими, експерт визначає задачу дослідження, спосіб його проведення та які використовує в ході дослідження, інші вважають, що до вихідних даних для проведення судової експертизи належать «оперативна» інформація, яка стосується конкретної експертизи, та наукові знання, що є «стратегічною інформацією», якою володіє експерт і яка стосується його спеціальних знань. О. І. Тригубчак доходить висновку, що вихідними експертними даними є документ про призначення експертизи, який містить відомості про обставини справи, вид експертизи, її задачу та об'єкти дослідження, джерела методів і методик судово-експертного дослідження, інформаційно-довідкові обліки (натурні колекції, зразки й документальні фонди), нормативні акти, що регламентують судово-експертну діяльність [11]. На нашу думку, за такого підходу об'єм поняття «вихідні дані» стає надміру широким через те, що містить інші поняття («спеціальні знання», «інформаційне забезпечення експертної діяльності» тощо).

Із позиції практики експертної діяльності, методичного й інформаційного забезпечення експертної діяльності: необхідними є поняття, зміст і об'єм яких визначений і відрізняється від інших, а їх використання сприятиме ефективності діяльності.

Звернення до нормативних актів показує, що в них поняття «вихідні дані» вживається в більш

вужькому, конкретному в порівнянні з описаним вищезгаданим автором розумінні — інформація, що її отримує експерт у наданих матеріалах. Так, у статті 14 Закону «Про судову експертизу» вказано, що дисциплінарним проступком є «самостійне збирання матеріалів, що підлягають дослідженню, а також самостійний вибір вихідних даних для проведення судової експертизи» [1]. У пункті 2.3 Інструкції про призначення та проведення судових експертиз зазначено, що експертові заборонено самостійно вибирати вихідні дані, якщо «вони відображені в наданих йому матеріалах неоднозначно» [2].

Проведення експертизи є пізнавальною діяльністю експерта, спрямованою на отримання нового знання про предмет розслідування (спору). Виконання експертизи складається із постановки проблеми та її оцінки, побудови гіпотез, визначення методів дослідження, проведення аналітичного дослідження фактів, синтезу отриманих даних. Інформація, необхідна для реалізації цієї діяльності, міститься в постанові про призначення експертизи.

Те, яка саме інформація необхідна експерту для проведення експертизи, залежить від виду експертизи, завдань, поставлених перед експертом, ознак юридично значущої ситуації. Ці відомості містить документ, що є підставою для проведення експертизи.

Тобто вихідні дані для проведення експертизи — сукупність інформації, необхідної і достатньої для проведення експертного дослідження. Джерелами (носіями) вихідних експертних даних є документ про призначення експертизи (експертного дослідження) та об'єкти дослідження.

Для проведення судово-психологічної експертизи в документі про призначення експертизи (експертного дослідження) міститься необхідна інформація щодо предметного виду судово-психологічної експертизи, її завдання, основні відомості щодо суті справи та об'єктів дослідження. Характер і обсяг вихідних даних, які містяться в об'єктах дослідження, для розв'язання питань, поставлених перед експертом, залежить від предметного виду експертизи [12].

Перелік джерел посилання

1. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII (зі змін. та допов.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4038-12> (дата звернення: 13.03.2023).
2. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: наказ Міністерства України від 08.10.1998 р. № 53/5 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98> (дата звернення: 13.03.2023).
3. Використання спеціальних знань відповідно до нового кримінального процесуального кодексу України. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_42780 (дата звернення: 13.03.2023).
4. Визнання угод недійсними : психолог розбереться? URL: <https://yur-gazeta.com/publications/events/viznannya-ugod-nediysnimi-psiolog-rozberetsya.html> (дата звернення: 13.03.2023).
5. Старіков Є. Л. Визначення терміну «технічна неспроможність вихідних даних» в авто-технічній експертизі. *International scientific e-journal. ЛОГОС ONLINE*. № 16 (December, 2020) (дата звернення: 13.03.2023).
6. Костицкий М. В. Судебно-психологическая экспертиза. Львов, 1987. 143 с.
7. Судова експертологія : навч. посіб. Харків, 2008. 192 с.
8. Основи судової експертизи : навч. посіб. для фахівців, які мають намір отримати або підтвердити кваліфік. судового експерта / Е. Б. Сімакова-Єфремян та ін. Харків, 2016. 928 с.
9. Академічний тлумачний словник української мови : в 11 т. URL: <http://sum.in.ua> (дата звернення: 13.03.2023).
10. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ, 2005. URL: <https://ukrainian-explanatory.academic> (дата звернення: 13.03.2023).
11. Тригубчак О. І. Джерела інформації із забезпечення судово-експертної діяльності. *Актуальні проблеми дізнання та досудового слідства*. 2010. С. 124—130.
12. Єгорова Т. М., Алікіна Н. В., Савкіна Т. В. Диференціальний підхід до проведення судової психологічної експертизи як підстава визначення її предметних видів. *Ароцкерівські читання* : зб. мат-лів міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 90-річчю від дня народж. видат. вченого-криміналіста, д-ра юрид. наук, проф. Л. Ю. Ароцкера (Полтава, 25.05.2017). Полтава, 2017. С. 155—157.